

Pátek

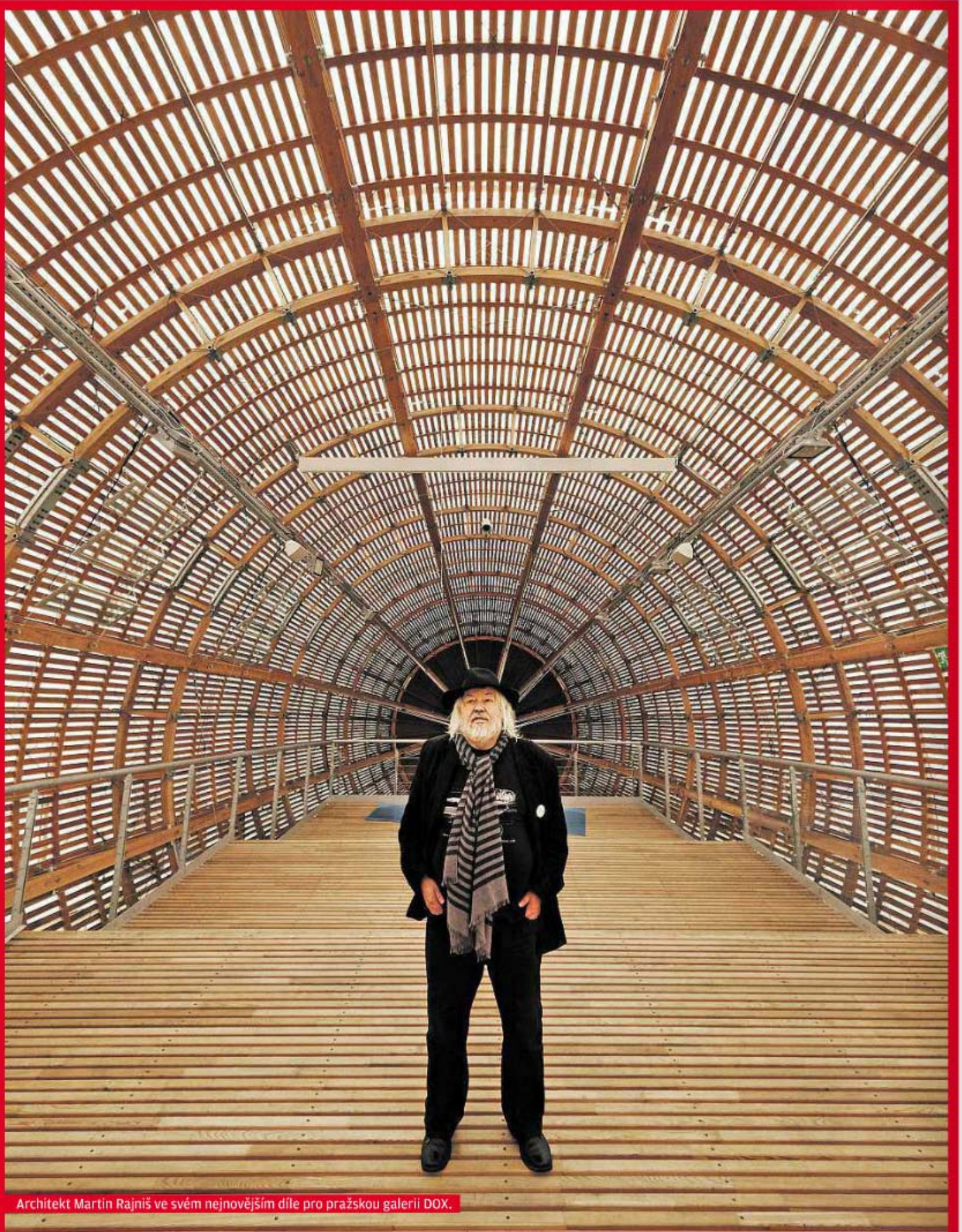
LIDOVÉ NOVINY

30. prosince 2016 - č. 52 - samostatně neprodejné

O VÍTĚZÍCH A PORAŽENÝCH

Spisovatel **VLASTIMIL VONDRUŠKA** o tom, že středověk nebyl až tak temný,
o české vojenské slávě a o současné xenofobii.

Architekt Martin Rajniš ve svém nejnovějším díle pro pražskou galerii DOX.

KONCENTROVANÁ VÁŠEŇ

Architekt **MARTIN RAJNIŠ** o domech, které by zboural, o architektu Karlu Hubáčkovi, který se nebál ani gestapa, a taky o Ježíškovi s nákupním vozíčkem.

Text:

Alena Plavcová

Foto:

Petr Kozlík

Musím vás, draží čtenáři, varovat: tento rozhovor je nekorektní, provokativní a vulgární. K tomu mě pan profesor Martin Rajniš zavázal: „Nic nepřikrášľujte, nezespisovňujte, nezeslušňujte. Takovej zkrátka jsem!“

Osobně autor pražského obchodního centra Nový Smíchov nebo poštovny na Sněžce vulgární není. Spíš „duše útlá v těle čilém“, jak se zpívá v naší hymně. Hlavně je však tento dvaasedmdesátiletý muž, připomínající postavou a dlouhými bílými vlasy skřítko hospodářička, svobodná bytost. Tak svobodná, že bylo občas docela obtížné přimět ho odpovídat na otázky. Studenti architektury ho museli milovat, protože jim o jejich oboru vyprávěl punkovým jazykem. Měl povoleno deset sprostých slov za přednášku – a někdy zašel rektor a na dálku roztahoval prsty, jakože už jich bylo devět a měl by se mírnit.

Ve své Huti architektury poblíž Pražského hradu Martin Rajniš i bydlí. Jen přejde pár schůdků do vedlejší místnosti, kde má ovšem také izísku (neboli rýsovací prkno) a pracovní stůl, k tomu ale ještě sklápěcí postel na dřevostěpkové desce: „Sklopím a spím. Kamarád tomu říká kun..lapka.“ Nenačtete tu žádný drahý designový kousek, nýbrž nejlevnější židličky z IKEA. „Kážu vodu, piju vodu,“ říká dnešní vyznavač jednoduchosti a skromnosti, který kdysi stavěl obchodní dům Máj či obří chrám konzumu Nový Smíchov. A vede mě na terasu, kde mu Praha opravdu leží u nohou. „Mám to tu všechno pod kontrolou. Tamhle jsem se narodil a tamhle třicet let žil,“ kreslí rukou ve vzduchu nad petřín-

» **A lepší přírodní kousek, než je ženská, nenachdete. Ten design nemá chybu.** «

skými stráněmi. „Jen jednou jsem se přestěhoval na Hanspaulku. Ale nebylo to vono.“ O svém dobrodružném životě teď Martin Rajniš, někdejší „sebestředný jedináček z lepší rodiny“, vydal pozoruhodnou knížku *25 tisíc dní vzpomínek*.

Váš otec na vás prý zkoušel „polární výcvik“. Co si pod tím mám představit?

Můj otec zřejmě jednoho dne dospěl k názoru, že ze mě génius nebude. Což ho velmi zklamalo. A tak si usmyslel, že ze mě bude aspoň polární cestovatel. A hned na tom začal pracovat. V mém pokoji otevřel okno, vzal krováky, velký hřebíky, a okenní křídla zatlouk v té otevřené poloze. Bylo to v zimě. Zavřel topení a to kolečko, kterým se ovládalo, zabavil. Sebral mi peřinku a pyžamko. Měl jsem jen kousavou vojenskou deku.

A vy jste neprotestoval?

Ne. Já myslel, že to tak maj doma všechny děti! Já se totiž s jinými dětma zase tak moc nebavil. Takže jsem netušil, že jsou děti, který se nemusej ve tři ráno půl hodiny rukama třít po celém těle, aby se trochu zahřály. No a tohle u nás doma vydrželo pět šest let. Ale nakonec jsem opravdu chodil v košili v desetistupňovém mraze. Rukavice jsem neznal. A o hodně později jsem na svých studentech vyhrál bednu whisky, protože jsem na Islandu obeplaval ledovec. Řvali: „Neblbni, dostaneš křeč, povezem tě domů v zinkový rakvi!“ Ale mně to nic nedělalo. A když mě kdysi přijali na architekturu, přeplaval jsem radostí Slapy na délku, což je asi 45 kilometrů. To nebylo tak studený.

Měl jste otce rád, když byl tak přísný?

Jako dítě neskonale. Ale jako jinoch a muž středních let... zkrátka my se tak hádali, že je mi to do teď strašně líto. Otec byl univerzálně nadaný elektroinženýr, ale věnoval se mezinárodnímu obchodu. Měl fotografickou paměť. Takže když jsem mu něco blekotavě tvrdil, řekl jen: „Je to v tom a tom slovníku na té a té stránce vpravo nahoře. Než něco řekneš, laskavě si to přečti.“ Já tenkrát myslel, že ho snad zabiju.

Prý jste se doma taky vůbec nemazlili.

Ne. Protože rodiče tvrdili, že to dělají jen nižší třídy, že je to pod naši úroveň. Až časem jsem teda zjistil, že řada vysoce postavených lidí se normálně mazlí, což mě docela překvapilo. Já už ale zůstal celoživotně nevy mazlený, nedomazlený. Plně traumat.

Říká se o vás, že si neberete servítky.

Tak schválně, je v Praze budova, kterou byste bez rozmyšlení zboursal?

To byste se divila. Protože to by nebyl jeden barák, ale celý čtvrť! Docela rád bych se dožil doby, kdy spadnou paneláky. Tohle je ale pro mě otázka tak dramatická, že bych o tom radši ani nemluvil. V tom si už totiž nerozumím skoro s nikým. Paneláky... představte si půdorys koncentračního tábora Dachau a půdorys třeba sídliště Červený vrch. Najdete tolik podobností! Já nechci srovnávat nikoho s vězňem z Dachau, ale to stupidní uniformní triviální myšlení, který je základem panelákového konceptu, podle mě možná občas vede k stupiditě jeho obyvatel. Tam to úplně cejtíte. A já se s tím nemůžu, je mi líto, nemůžu, nemůžu (*křičí*) vyrovnat. Nemůžu s tím žít.

Architektura je sociální síla – v panelácích se zkrátka odráží bývalý režim.

„Najednou architektura česká rozezpjala křídla, respektive nadmula hrud.“ Vzducholod' Gulliver na galerii DOX, kterou vymyslel Leoš Válka a realizoval Martin Rajniš, funguje jako audiosál (2016).

Máte pravdu. O to je to tragičtější. Ona ale není taková hrůza, že se ty paneláky postavily. Daleko větší hrůza je, že si na ně lidi zvykli.

A víte, že znám lidi, kteří si bydlení v paneláku pochvalují?

Ano, někteří jsou dokonce rádi, že v něm bydlí. A to jsou lidi, kteří nám volí Zemana. To jsou lidi, kteří se dokážou smířit s Putinem. A podobným v Americe mluví z duše Donald Trump.

Chcete říct, že člověka tolik ovlivňuje místo, kde bydlí? Kde vyrůstá?

Samozřejmě. Dokonce by se dalo říct, že architektura je po anglicku *almighty*, všemocná. V architektuře žijeme od prvního nadechnutí do posledního vydechnutí. Není nic jiného, co nás provází tak důsledně, tak nenápadně a přitom tak silně. Pro mě je to jasný: bez krásný, přátelský, svobodný a přítulný architektury neexistuje spokojená a svobodná společnost.

Dneska lze v architektuře vidět všechno: zemljanky, americké haciendy, zámečky s cimbuřím, rodinné domy připomínající benzinku... O čem ten stylový zmatek vypovídá?

Za prvé o tom, že staví většinou nepoučení lidé. A taky že člověk tím gestem, že staví dům, chce dát najevo příliš mnoho věcí – místo aby byl skromnej, jednoduchej a věcnej. Protože když už do toho vrazí ty hrozný peníze, mělo by to přece být super hyper vyper úžasný. Zároveň je na těch barácích vidět, jak je dnešní společnost roztržitěná. Že vedle sebe žijí lidi, kteří netáhnou za jeden provaz. A taky je na tom vidět, že ty lidi v sobě mají spoustu neukojených ambicí, který jsou neukojený proto, že na to ukojení nemají. Ale oklikou se ten barák dá narafičit tak, aby to jako vypadalo, že na to mají.

Jak je na dnešních domech vidět „roztržitěná společnost“?

Odjakživa bývala základem našeho světa komunita. Už jako opice jsme žili v tlupách. Tlupa se řídí spoustou nepsaných pravidel hry. Ta pravidla, to není žádný územní plán nebo něco podobného. Jsou hluboce vtisknutá do toho, jak člověk cítí ostatní lidi, jak moc nebo jak málo si jich váží. Jak fungují takové lehce tajemné věci o hierarchii v té komunitě. A to všechno se promítalo do vesnic – barokní vesnice je přímo čítanka vztahů. Chalupník, sedlák, největší sedlák, pan farář, pan učitel – jejich vztahy jsou čitelně vidět na jejich obydlí. Přitom ale všechny ty domy jsou si v zásadě podobný. Asi jako jsou si podobný stromy v lese. Dřív stavět bylo vlastně jednoduchý. Dneska je na každým novým baráku práce jak na kostele a většinou to dopadne blbě. Ne že by se nedělaly krásný baráky, ale

je jich málo. Například takovej Renzo Piano a jeho Whitney Museum – to můžu jen okouzleně pozorovat. Ale když ta dáma, co už umřela, ta Zaha Hadid, šlehně do Prahy k Masarykovu nádraží takovou neskutečně píčoidní, prosím vás, určitě tam napište píčoidní srágoru, tak bych jí nejradši usek nejenom ruce, ale i nohy.

Co se stalo, že už domy nevypadají jako stromy v lese?

Společenství lidí se vytratilo. Místo respektování pravidel hry je taková mechanická svoboda, že si vlastně každý může dělat, skoro co chce. Architektura teď prožívá zvláštní mezidobí. A čeká na okamžik – teď budete určitě spokojená –, až to ženský zase vezmou do ruky a pošlou ty debilní chlapy do prdele, i s těma jejich pitomejma vynálezama. Protože ona sice většina vynálezů vypadá ze začátku úžasně, ale pak vedou k zoufalým koncům – ať už jsou to auta, kompy, nebo mobilní telefony. Možná že jsme dokonce na začátku likvidace lidského mozku. Když si totiž do mozku strkáte to strašné množství letmých informací, informací skoro o ničem, které nemají žádný citový podklad, zaručeně si dřív nebo později rozbouráte to nejpodstatnější – totiž ulpívavý myšlení. Protože jen ulpívavý myšlení, které máte v hlavě, ne na internetu, můžete použít k tvorbě. Máte v hlavě statisíce představ a vzorů, ve 3D, a mozek si s nima hraje, tak jemně a přirozeně, jako když Mozart skládal hudbu, jak to líčí Forman v Amadeovi.

Když jste zmínil barokní vesnici – profese architekta tenkrát ale přece neexistovala. Možná nám to dneska vlastně architekti kazí. Vymyslí podivnou stavbu, jen aby se o ní hodně mluvilo, zatímco my toužíme po domečku, jaký jsme kreslili už v dětství, se sedlovou střechou.

Lidi ale dnes o stavění vědí strašně málo. A naučit se vnímat, kdy je dobrý udělat sedlovou střechu a kdy raději plochou, trvá dlouho, mně to trvalo tak čtyřicet let. Bylo mimochodem pár důvodů, proč se dělala střecha sedlová. Například se tam strkalo seno – proto ten trojúhelníkovéj tvar. Zároveň to v zimě hrálo, dokonce vonělo. A na to přišla krytina, po které stékala voda. Ale když například stavíte na vrcholu Sněžky, jako jsme s Patrikem Hoffmanem projektovali poštovnu, zjistíte, že když pořádně fouká vítr, voda tam teče nahoru. Tak k čemu by vám tam, do háje, byla šikmá střecha?

To se takhle rozčilujete pořád?

Ale ne. Já žiju vlastně ve strašně příjemném čase. Zbylo mi ještě dostatek energie, abych moh pracovat. A stává se mi, což je dost úžasný, že jako na lusknutí prstů se mi ty představy začínou samy formovat. A když se potkáte s někým

podobně naladěným, jako je třeba Leoš Válka z Doxu (*ředitel pražské galerie*) nebo kluci, s kterými dělám v byru, najednou cejtíte, že to jde skoro samo.

Chodíte se dívat na domy, které jste postavil, nebo už vás nezajímají?

Nechodím. To je, jako byste kontrolovala děti, který maj po maturitě. Ať si už dělaj, co chtěj. Ať se nahejbaj, vohejbaj, ať šukaj – já jim do toho kafrat nebudu. A taky nestuduju žádný časopisy o architektuře. Většinu praktikujících architektů mám rád, jako lidi jsou bezvadný, ale že by se mi zrovna líbily jejich baráky, to teda ne.

Měl jste rád Karla Hubáčka, který vám kdysi šéfoval v libereckém SIAL, autora slavného vysílače a hotelu na Ještědu?

Jak je asi zřejmé i z mé knížky, já jsem komplikovanej jedináček. A abych já obdivoval nějakýho chlápka, to už, panečku, musí bejt. Ale když Karel Hubáček přestal být mým šéfem a stal se mým přítelem, čehož jsem si strašně vážil, teprve pak mi došly jeho neuvěřitelné kvality. Protože to nebylo tak, že by centrum jeho osobnosti byla architektura. Centrum jeho osobnosti byly jeho báječný lidský vlastnosti. A dominovala odvaha – což je v týchle zemi hodně vzácný zboží. Jednou, když jsem Karla vez v začínajícím podzimu z Německa do Prahy, mi celou cestu povídal o tom, jak byl za války totálně nasazený v Německu v solnejch dolech, který byly součástí koncentráku. A když hákoval už o hodně víc, než byl smluvenej rok, přivázali se s kamarádem pod nákladní vlak, dojeli tak až do Magdeburku, kde šli na gestapo a dokonalou němčinou přednesli stížnost, že německá říše neplní svoje závazky. Pozor, píše se rok 1944! Ten gestapák byl tak překvapenej, že řekl jen: „Jawohl. Jestli chce Říše fungovat tisíc let, musí plnit smlouvy.“ A jel s nimi zpátky a zařídil, že během pár dní všechny Čechy propustili. „Ale tihle dva vlastně utekli,“ řekl šéf koncentráku. „Ty si tu nechám.“ – „Samozřejmě.“ A tak ti dva stateční kluci zůstali jako jediní z celé skupiny dál v Německu. A víte, co se stalo? Vlak, kterým jela ta česká skupina domů, rozbombardovali americký hloubkaři. Hubáček přežil. I když měl pak celý život rozežrané nohy z těch solných dolů.

Hubáček prý tvrdil, že peníze lidi kazí...

Ano. A v tomhle si úžasně rozuměl s jiným skvělým architektem, s Mirkem Masákem, oba měli podle mě přehnaně levičácký názory. Kouknou, já jsem se narodil z obou stran v bohatý rodině a nemůžu předstírat, že by mi nedostatek peněz nebo chudoba připadaly jako nějaká pozitivní věc. Taky když chtěl Karel pořádněj honorář, řekl: „Hele, Martine, ty to smluvíš líp než já. Běž tam ty.“ A já se vrátil a povídám: „Karle, to nebude třicet tisíc, jak navrhovali, ale zhruba sedm-

Věž Scholzberg (Horní Maxov, 2006) postavil M. Rajniš jako „sklad dřeva s kontrolním schodištěm“. Stála jen do roku 2012. Dole nová česká poštovna na Sněžce (M. Rajniš a P. Hoffman, 2007).

» Ježíšek s nákupním vozečkem je ubohá bytost. Být ukřižovanéj proto, aby se daly koupit hezčí pralinky, mně přijde strašný. «

desátkrát víc.“ Jenže on se rozčílil: „Ale to je zločin, takhle jsem si to nepředstavoval. Tak to ne, já si to půjdu radši vyjednat sám.“ A fakt šel a dělal to nakonec za těch původních třicet tisíc. Ale já ho i kvůli tomu obdivoval.

Když jste stavěl Nový Smíchov, musely tou stavbou protéct miliardy. Neměl jste z té odpovědnosti bezesné noci?

Bezesné noci? Co blázníte! Přece když mám pořádnou duchnu, taky nemám bezesné noci, že je v ní hodně peří. Někdo by se kácel před desítkama milionů, desítkama miliard. Nakonec zjistíte, že to je úplně normální. Protože na penězích a bohatství není ani nic moc špatnýho, ale ani nic moc dobrýho.

Jak vy to máte s penězi, máte je rád?

Tak k mé knížce jsem si dovolil přidat appendix Jak zbohatnout. A po americku si dovolím říct, že se mi to částečně, do jisté míry, povedlo. Ale pravda je, že city, lásky, nenávisti, zkrátka vztahy mezi lidma, ovlivňují můj život daleko víc než peníze. Architektura je plná silných pocitů. A že si můžu v řeznictví kupovat místo buřtů svíčkovou – to mě bude těšit pár týdnů. A pak si stejně koupím buřty, protože já mám rád buřtůguláš. A ten se ze svíčkový dělá blbě.

Když porovnám Nový Smíchov s primitivními stavbami z klacků nebo s rozhlednami, které děláte dnes, jako by to stavěli dva různí Rajnišové. Co způsobilo tak razantní zlom?

V knížce píšu, že to způsobila rostlina paja brava, která roste v Bolívii. Ale ta rostlina, to je vlastně jen symbol. Je to taková nenápadná rostlinka, roste strašně dlouho, je strašně skromná. Nemá fantastický květy, nevoní to. A přesto se mi stala předobrazem podstaty architektury: skromná, levná, přizpůsobivá – a přitom neskonale krásná. Reaguje na vítr, na světlo, na vlhkost, je to vlastně koncentrovaná zpráva o krajině, kde roste. Já byl úplně ohromenej, když jsem ji na Altiplanu spatřil. A říkal jsem si: „Tak ty hledáš všude možně a ono to leží tady před tebou. Dělej to jako paja brava, dělej to jednoduchý.“ Ale trvalo mi pětatřicet let, než jsem na to přišel.

To ale nebyl jediný zlom vašeho života. Kdysi jste taky spáchal profesionální sebevraždu, když jste opustil skvěle fungující architektonickou kancelář a vydal se na cesty po světě. Proč?

Protože jsem si uvědomil, že jsem obětoval příliš mnoho času života různým ekonomickým jednáním, staráním se o desítky milionů honorářů a miliard nákladů. Ale že mezitím se mi můj sen o cestách vzdaluje. Tak jsem řek: „A jedu. A hned.“ Celkem pět let jsem byl na cestách.

Vrátil jste se šťastnější?

Na cestách jsem byl nejšťastnější. A ty cesty mi převrátily život naruby. Uvědomil jsem si totiž, že jsem byl příliš v zajetí takových těch banálních představ, jako že pan architekt musí prostě dělat svou kancelář, a čím je ta kancelář větší a staví větší baráky za větší investice, tím je to lepší. Prdlajs! Najednou jsem pochopil, že s malým baráčkem můžu zažít daleko větší štěstí než s nějakým super shopping mallem. Tak jsem začal dělat malý baráčky, zase od nuly, a hlídal si, aby moje kancelář moc nenabobtnala. To je jako s koněm. Když vám moc ztloustne, už se na něm nedá pořádně sedět.

Co na vaše cestování říkala rodina?

Moje rodina... si zkrátka našla jinej směr. Najednou jsem byl sám, bez ženy. Děti jsem měl stejně vyženěný... Takže teď jsem takovej osamělej tlustej olysalej kůň běžící po pláních světa.

Jednou jste řekl, že architektura je vaše nejoblíbenější milenka. Jindy zase, že „úvahy o struktuře města se podobaj situaci, kdy si chlap vybírá ženskou“. Copak má architektura něco společného se sexem?

Samozřejmě. Protože architektura, to je koncentrovaná vášeň. Do té věci, na který děláte, se musíte zamilovat – a to zamilování by mělo vydržet stovky let. Nic rozumnějšího pro přirovnání než ženskou jsem nenašel. My žijeme v přírodě a příroda se nám líbí. Komu se nelíbila, byl smutný, mřel se rozmnožoval a vymřel. My ostatní máme potěšení z pohledu na přírodu. A lepší přírodní kousek, než je ženská, nenajdete. Ten design nemá chybu.

Dílo dáblovo?

Dílo dáblovo? Já jsem zenovej buddhista, o dáblech nevím nic. Ať se s dáblem vyrovnaj křesťani, kterých je mi, upřímně řečeno, dost líto. S těmi jejich hříchy! Před Ježíškem utíkám na poušť. Ježíšek s nákupním vozečkem je – teda nechci se nikoho dotknout – ubohá bytost. Být ukřižovanéj proto, aby se daly koupit hezčí pralinky, mně přijde strašný. A ty pralinky naházet na Ježíška a to celý zabalit do růžovýho papíru s rolničkami je úplně stupidní představa.

Když jste přednášel studentům o architektuře, prý jste tvrdil, že jediná možnost, jak učit architekturu, je cestovat.

Je to tak. A kdyby bylo po mém, vyučování architektury by se odehrávalo na lodích, v pouštích, v nebezpečnejch situacích. Protože jedině kdo má odvalu a taky dokáže tvrdě hákovat, může dělat architekturu. Spřáhnul jsem se s Jakubem Ciglerem, on vzal auto, já auto, naložili jsme žrádlo a domluvili si, kde můžeme zadarmo spát.

MARTIN RAJNIŠ (72)

Architekt a urbanista, spoluzakladatel České komory architektů. Vystudoval ČVUT a postgraduál na AVU. V 70. letech pracoval v ateliéru SIAL, vedeném Karlem Hubáčkem. S J. Eislerem a M. Masákem postavili pražský obchodní dům Máj. Byl spoluautorem pavilonu na Expu '86 ve Vancouveru. Založil mj. D. A. Studio (1986), jehož největším dílem byla stavba Nového Smíchova. Zhruba od roku 2002 staví převážně z přírodních materiálů (poštovna na Sněžce). Vedl a realizoval projekty nejen v České republice, ale i v Kanadě, Německu, Japonsku nebo USA. Působil jako profesor na VŠUP v Praze (1990–1997) a na TU v Liberci. Má řadu ocenění, jako jediný Čech získal Globální cenu za trvale udržitelnou architekturu (Paříž 2014). Dnes vede ateliér Huť architektury. Je kapitánem námořní plavby a kromě Antarktidy navštívil všechny kontinenty. Byl dvakrát ženatý, vlastní děti nemá.

Půlka těch studentů nikdy nebyla venku, pozor, píše se rok '90. A vyrazili jsme. A víte, z čeho měli tenkrát největší prdel? Když jsme poprvé vyrazili do Berlína, na Checkpoint Charlie, v Muzeu disentu, visely fotky disidentů. A mezi nima moje fotka s rozbitou držkou, co nafotil 17. listopadu Pavel Štecha. Visel jsem tam mezi Sacharovem a Vaškem Havlem. Pavel Štecha byl velkej mág fotografie. Taky jsem se mu snažil pomoci, když mu našli rakovinu. Navrhnul jsem mu vejminek, baráček. Žil v něm posledních pět let, i když mu předpovídali pět měsíců života. Možná mu ten baráček prodloužil život. To bych byl rád.

Máte ještě nějaký nesplněný sen?

To je přímo naivní otázka. Nesplněnejch snů mám daleko víc než splněných. Já nic neuzavírám, jsem pořád ještě na startu, maximálně kousek za ním. Pro mě představa penze je něco naprosto hnusného, vymyšleného nějakýma Prušákama. Protože penze většinou člověka zlikviduje, vezme mu silný pocity, upadne do zakyslý nemohoucnosti. Já mám rád měkký plánování. A to je právě strašlivý na penzi, že máte do koruny spočítaný, co dostanete a kdy to dostanete. Stát se k nám chová velkopanský. Za chvíli nám bude nějaký úředník s dlouhým bidlem utírat prdel.

Vám asi nehrozí, že byste už jen seděl u televize...

Ale já mám televizi. A musím si k ní sednout, když chci, aby mi to v hlavě přestalo šrotovat.

Protože jedině filmy o lásce můj mozek donutěj, aby dal chvíli pokoj.

Vy si televizi zastavujete mozek?

Já si televizi zastavuju mozek a větrám hlavu. Dokonce by se dalo říct: čím naivnější film, tím jsem spokojenější. Protože probůh, já mám problémů tolik, že nepotřebuju něco jako Prolomit vlny. Spider-Man mě dokonale uspokojí. Nebo Titanic – to pláču. Dokonce se občas uvolním tak, že usnu.

Co máte dneska ze světa nejradši?

Zvířata, poušť, oceán. Ledovce, nebeský tělesa, kvantový teorie, černý díry... A volný kreslení. Když člověk jede po šmíráku japonským perem s keramickým hrotem, je to rozkoš rozkoší.

Připadáte si u toho jako Stvořitel?

Nedokážu posoudit, jak si připadá Stvořitel, ale já si v tu chvíli připadám skvěle. Ten pocit je... no představte si, že je noc. Sedíte pod šikmým oknem a venku se snášejí vločky sněhu, nefouká, ty vločky zvolna roztávají, dělají na okně tichý potůčky. Máte před sebou papír, na kterej uděláte čáru. A najednou se vás zmocní ten pocit, že až k ní po následující půltisíciletí budou chodit lidi, ale za ni už chodit nemůžou, protože tam bude zeď. No ano... máte v rukou lidský osudy, tvoříte nověj vesmír. Ale musíte ho nadat vlastnostmi, které svět normálně má: krásou, tvary plnými emocí.

